

Kristin M. Eide (red.). *Norsk andrespråkssyntaks*. Oslo: Novus forlag 2015, 487 s.

Det finnes knapt et felt innenfor lingvistikken som er så raskt voksende som andrespråkstilegnelse og -læring. Antallet referanseverk som har utkommet på feltet de siste 10–15 årene gir en god indikasjon på dette. Eksempler er Doughty & Long (2003), Robinson & N. Ellis (2008), R. Ellis (2008), Ritchie & Bathia (2009), Long & Doughty (2009), Macaro (2010), Gass & Mackey (2012) og Hershensohn & Young-Scholten (2013). I samme tidsperiode har det kommet ut en rekke forskningsbaserte introduksjonsbøker for feltet, blant (mange) andre Gass & Selinker (2008), Ortega (2009), R. Ellis (2015) og Benati & Angelovska (2016). Det er derfor fullt og helt på sin plass at det kommer et større oversiktsverk i Norge om andrespråksforskning, skrevet på norsk og med fokus på norsk som andrespråk. Boka inneholder ti artikler, alle skrevet av forskere med nåværende eller tidligere tilknytning til NTNU, Trondheim: Kristin Melum Eide, som også er redaktør for utgivelsen, Tor A. Åfarli, Olaf Husby, Fufen Jin og Guro Busterud. Gitt de fleste bidragsytneres forskningsfokus, dreier det seg ikke bare om en overordnet bok om norsk som andrespråk. Boka har som tittel *Norsk andrespråkssyntaks*, noe som betyr at syntakskomponenten i (andre-)språkstilegnelse vies en helt spesiell plass. Dette er spørsmål vi vil komme tilbake til i gjennomgangen under.

Tittelen *Norsk andrespråkssyntaks* rettfærdiggjøres i bokas syv første kapitler som involverer fire av de fem bidragsytterne (Eide, Åfarli, Jin og Busterud) og som alle plasserer sin forskning innenfor chomskyansk generativ syntaks. Kapittel 1, “Kompetanse” og “performanse”: kunnskap og produksjon (Eide og Busterud), tar utgangspunkt i det grunnleggende skillet i generativ grammatikk mellom begrepsparet *kompetanse* og *performanse* og viser hvordan det spiller inn i nyere språktilegnelsesteorier. Mer grunnleggende gjøres det rede for det som ofte ses på som den “chomskyanske revolusjonen” i lingvistikken, og da med spesielt fokus på språklæringsteorier. Chomsky lanserte sine teorier på 1950-tallet som en reaksjon mot rådende behavioristisk inspirerte språklæringsteorier. Barn lærer sin fulle morsmålsgrammatikk (L1) i en alder av 0–4 år, noe som betyr, i følge Chomsky, at tilegnelsen av slike komplekse systemer umulig bare kan baseres på imitasjoner og stimuli-respons, slik blant andre Skinner hadde hevdet. Det chomskyanske paradigmet svar på dette var at deler av barnets mentale grammatikk måtte være medfødt og felles for alle språk i form av en universell grammatikk (UG). Dette kalles “medfødt-hypotesen” og denne

internaliserte grammatikken er det egentlige studieobjektet for lingvistikken slik Chomsky så (og ser) det. Kapitlet til Eide og Busterud tar for seg utviklingen av generativ grammatikk gjennom ulike etapper av teorien fram mot Prinsipp og parameter-teorien på 1980-tallet og fram til i dag. Alle språk er bygd etter universelle prinsipper (UG), som slik er felles for alle språk, og parametre, eller “åpne prinsipper”, som varierer fra språk til språk (s. 32–34). Slik sett er barnet avhengig av språklige stimuli i kombinasjon med universalgrammatikken for å “sette” sin L1-grammatikk. På et tidspunkt, gjerne postulert som den “kritiske periode” (mellom alderen av 6–7 år og tidlig pubertetsalder), vil så barnet miste evnen til fullt og helt å tilegne seg et (nytt) språk på morsmålsliknende måte. Spørsmålet Eide og Busterud stiller, i tråd med en stor forskningstradisjon i det generative paradigmet på 1990-tallet og tidlig 2000-tall, er om UG også er aktiv i andrepråkslæring. To teorier, som vil få større plass senere i boka (flere kapitler, særlig kapittel 6), testes for dette: *Failed Functional Features Hypothesis* (FFFH) og *Full Transfer, Full Access* (FTFA¹). FFFH antar at visse UG-parametre ikke kan endres i voksen alder, mens FTFA mener at alle UG-parametre kan endres, også i voksen alder.

En syntaks for norsk som andrespråk etableres i kapitlene 2 (*UG-basert andrespråksteori og syntaktisk struktur*) og 3 (*UG-basert andrespråksteori og leddstillingsvariasjon*), begge forfattet av Tor A. Åfarli. Disse kapitlene er basert på Åfarli & Sakshaug 2006², men tilrettelagt for målsettingene med den nye boka. Spørsmål som introduseres i kapittel 2 gjelder hvordan og i hvor stor grad UG samt innlæreren L1 spiller inn i tilegnelsen av norsk som andrespråk. Den tredelte setningsgrammatikken som i en eller annen form kjennetegner all nyere generativ syntaks, bestående av VP, TP og CP, innføres med vekt på likheten mellom L1- og L2-læring, men diskuteres også i lys av modningsteorier og UG. Spørsmål som dette føres videre og eksemplifiseres i kapittel 3 hvor leddstillingsmønstre i ulike L1 og L2 er hovedfokus. Ulike leddstillingsmønstre avhenger i stor grad av om språkene har verbflytting fra V til T, og, som i norsk, videre til C. Variasjon i leddstilling kan på den måten relateres til UG-teoriene fra kapittel 1 og spørsmålene om andrespråksinnlæreren fulle eller delvise tilgang til universalgrammatikken og/eller sin egen L1-grammatikk i tilegnelsesprosessen.

-
1. På flere steder i boka omtales denne teorien som *Full Transfer, Full Aksess* (sic). Dreier det seg om feilskrivning eller et forsøk på fornorsking?
 2. Åfarli, T. A., Sakshaug, L. 2006. *Grammatikk : syntaks og morfologi med norsk i sentrum*. Oslo : Det Norske Samlaget.

I modellene for L2-grammatikker fra kapittel 2 og 3 spiller verbale kategorier en sentral rolle. Dette bygger opp til kapittel 4 om *Tilegnelse av verbale kategorier* av K. M. Eide hvor spørsmål om VP-, TP- og CP-nivået og om hvordan tempus (T), modalitet (M) og aspekt (A) tilegnes utvikles ytterligere. Det er i dette kapitlet utbyggingen av *mellomspråksgrammatikker* tar form for alvor, og da med vekt på det funksjonelle nivået og finitthetskategoriene TMA. Norsk er (på linje med andre germanske språk) et V2-språk med verbet på andre plass i fortellende hovedsetninger. Når et slikt språk skal tilegnes som andrespråk, må innlæreren beherske både morfologiske (verbbøying) og strukturelle sider (verbflytting) av setningsbygging, noe som er et vedvarende problem i innlæringen av germanske språk, inkludert norsk (s. 177). Siden TMA-markører finnes i de fleste språk, er finitthetskategorien slik sett et vel egnet testområde for sammenlikningen mellom første- og andrespråksgrammatikker.

Finitthet spiller også en avgjørende rolle i det påfølgende kapitlet 5 *Anaforer; relasjonen mellom nominaler og finitthet* av Guro Busterud. Mer spesifikt handler dette kapitlet om bindingskonstruksjoner i norsk som L1 og L2. Bindingskonstruksjoner er et yndet objekt for lingvistiske teori, men de viser seg også, ikke overraskende, å være vanskelig å tilegne seg for andrespråksinnlærere av norsk. Kapitlet tar utgangspunkt i en klassisk versjon av bindingsteorien og fokuserer på skillet mellom “anaforer” (eller refleksiver) og “pronominaler”. Prinsipp A av bindingsteorien sier at anaforer må være bundet i sitt lokale domene (*Marit_i elsker seg selv_i*), mens pronominaler ikke kan være bundet i sitt lokale domene (*Marit_i elsker henne*_j*; kan ikke bety at Marit elsker seg selv). *Seg (selv)* er en anafor, mens *henne* er et pronominal. Anaforer og pronominaler har komplementær distribusjon. Norsk har også ikke-lokal binding, kalt langdistansebinding (*Jon_i hørte Marit snakke om seg_j*; hvor *seg* (langdistanse-)bindes av Jon). I siste delen av kapitlet viser forfatteren så hvordan anaforer både kan gi oss innsikt i spørsmålet om UGs tilgjengelighet for andrespråksinnlæring og tilegnelse av språkspesifikke trekk (s. 217). Anaforer kan variere med hensyn til (bindings-)domene, (subjekt- eller objekts-)orientering og (enkel eller kompleks) morfologi. Verdier for disse områdene kan variere fra språk til språk og språkinnlæreren må sette (eller resette) verdiene i møte med input fra målspråket. Slik parameter-(re-)setting er igjen underlagt prinsipper fra UG. Siden norsk har både kortdistanse- og langdistansebinding, og i tillegg stor grad av dialektal variasjon, viser bindingsfenomenet seg å være et godt eksempel på be-

rettigheten av et formelt teoretisk fundament for studiet av norsk andrespråksyntaks.

Kapitlene 6 og 7 er delvis bygd på (og oversatt fra) Fufen Jins avhandling fra 2007.³ Kapittel 6 om *Nyere andrespråksteorier* (Jin, Eide, Busterud) setter fokus på teorier fra 1990-tallet og tidlig 2000-tall som omhandler parameter-(re-)setting. Mer presist settes de to teoriene *Failed Functional Features Hypothesis* (FFFH) og *Full Transfer, Full Access* (FTFA) opp mot hverandre i spørsmålet om parametre fra UG er tilgjengelige og mulige å endre i voksen alder. Kapitlet inneholder detaljerte gjennomganger av arbeider innenfor de to retningene etterfulgt av en nyskrevet del (6.5) om nyere teorier om tredjespråkstilegnelse. Mens man i det meste av forskningen opp til helt ny tid har skilt mellom L1 og L2 (= S1 og S2 i boka hvor S2 er alle språk som tilegnes etter førstespråket), er det de helt siste årene blitt større og større fokus på forskjeller mellom andrespråk (L2) og tredjespråk (L3 = S3 som samlebetegnelse for L3). Det dreier seg om et nytt fagfelt og de (få eksisterende) teoriene som presenteres fokuserer på både UG, L1 og L2 som transfer-kilder til tredjespråkstilegnelse. På samme måte som kapittel 6, er kapittel 7 *Tilegnelse av nominale kategorier* (Jin, Eide) basert på Fufen Jins avhandling fra 2007 (se note 3). Mens verbale kategorier var hovedtema for kapittel 4, ser kapittel 7 i detalj på kompleksiteten i andrespråkstilegnelse (bøyningsystem, kongruenstrekk for genus, numerus og definitthet) av norske nominalfraser hvor norsk (første- og andrespråk) settes opp mot romansk (italiensk og spansk), engelsk og kinesisk. Valget av disse språkene for sammenlikningen er ikke tilfeldig. Som norsk er italiensk og spansk språk med et relativt komplekst system for nominalfrasen (eksplisitt markering av genus, numerus og definitthet), engelsk har et relativt enkelt nominalsystem (markering utelukkende av numerus), mens kinesisk har lite bøyningsmorfologi generelt (s. 288 ff.). Et eksperiment settes så opp for å teste i hvilken grad de ulike informantgruppene for italiensk, spansk, engelsk og kinesisk har problemer med tilegnelse av nominalsystemet i norsk som andrespråk. Resultatene viser at flesteparten av informantene fra den romanske gruppen, men også halvparten av den engelske gruppen, oppnådde målspråksliknende resultater for norske nominalfraser med artikkel- og adjektivbøyning. De kinesiske informantene hører til den minst målspråkslike gruppen. Resultatene – også typer feil i den minst målspråkslike gruppen – testes så i lys av FFFH-hypotesen og FTFA-hypotesen fra de foregående kapitlene. Funn fra

3. Jin, F. 2007. *Second language acquisition and processing of Norwegian DP internal agreement*. Doktoravhandling, NTNU. Uheldigvis er referansen til Jins avhandling uteglemt i bibliografien for kapittel 6.

Jins avhandling støtter ikke opp, fullt og helt, rundt noen av disse teoriene. Det er nemlig stor individuell spredning innad i de homogene informant-gruppene, noe man ikke ville forvente gitt de teoretiske hypotesene. Kapitlet viser imidlertid på en god måte interessen for teoretisk fundering av hypoteser og muligheten for å sette opp meningsfulle eksperimenter.

Kapitlene 8 til 10, fra side 325 til 487, – alle forfattet av Olaf Husby – har et mer didaktisk perspektiv enn bokas øvrige kapitler. Innholdet i disse kapitlene er heller ikke rettet mot syntaks slik bokas overordnede tittel (*Norsk andrespråkssyntaks*) sier. Kapittel 8 *Andrespråk og uttale* tar for seg uttale og uttaleundervisning i andrespråk generelt og i norsk som andrespråk spesifikt. Det setter også uttaleundervisningen inn i et historisk perspektiv, fra Johan Storm og Reformbevegelsen på slutten av 1800-tallet, og i lys av utviklingen av didaktiske modeller (fra Den direkte metoden via Den audio-lingvale metode til nyere tids Kommunikativ kompetanse), med vekt på både persepsjon og produksjon og (psykologiske, sosiale, pedagogiske og lingvistiske) faktorer som har innflytelse på uttaleferdigheter i andrespråket. Kapitlet inneholder også en egen del med presentering av modeller for tilegnelse av andrespråksfonologi. Kapittel 9 *Andrespråkstilegenelse : anvendt og teoretisk perspektiv* setter andrespråksforskningen og anvendt lingvistikk inn i et større vitenskapsteoretisk perspektiv. Mens studiet av førstespråkstilegenelse tradisjonelt regnes som del av teoretisk lingvistikk, har andrespråksforskning blitt regnet som del av anvendt språkvitenskap (s. 407). Man finner i dette kapitlet også diskusjon av termen andrespråksforskning (andrespråk = språk som tilegnes etter morsmålet) satt opp mot termen fremmedspråk, forholdet mellom (språk-)tilegnelse og læring samt en historisk gjennomgang av feltets (rivende) utvikling frå 1950-tallet og fram til i dag. Her finner man også et langt videre teoretisk spenn enn det rent generative som dominerer i bokas syv første kapitler. Husby skiller mellom to underkategorier for den kognitiv-komputasjonelle retningen, først den hypotetisk-deduktive (= generative) modellen (kalt den “eldre tradisjonen” s. 428), så den nyere versjonen, kalt “informasjonsprosessering”, men han behandler også kort forholdet mellom kognitive modeller og sosiolingvistiske modeller (den såkalte “social turn”) som har vunnet terreng de siste årene. Bokas siste kapittel *Norsk som andrespråk : Undervisning og forskning* ser på fagfeltet norsk som andrespråk både i et teoretisk og praktisk perspektiv. Vi finner en diskusjon om fagets plass i rammeverk for skolen og i praksis (fram til Kunnskapsløftet i 2006), men også som universitetsfag (typer emner, institusjonsforankring ved

de norske universitetene) og som eget forskningsfelt (lærebøker, forskningsprosjekter, tidsskrift, nettsteder, m.m.).

Norsk andrepråksyntaks gir et omfattende, interessant og kjærkomment bidrag på norsk om norsk som andrespråk. Boka inneholder ti nyskrevne – og velskrevne – artikler, med både teoretisk og praktisk perspektiv. Den bør leses av alle på feltet, uavhengig av teoretiske interesser og preferanser, men den burde faktisk inngå som grunnlesning for et lingvistikkpublikum langt videre enn det. Her reises spørsmål om forholdet mellom første-, andre- og tredjespråkstilegnelse, testing av presist formulerte hypoteser, veiing av best egnede teoretiske modeller og mye annet. Nettopp i lys av slike åpenbare styrker er det likevel noen spørsmål man kan stille for bokas overordnede struktur.

Som vi har sett dekkes bokas tittel egentlig strengt talt bare av syv av bokas totalt ti kapitler. Man kunne også tenkt seg et noe mer omfattende innledningskapittel (innledningen er på knappe fire sider) som sier litt mer om bokas bruksområder. Det er nemlig slik at kapitlene – noe som er entydig positivt – ikke er løse, men tenkt i en helhetsstruktur. Med slike helhetsperspektiver er det en klar linje mellom mange av kapitlene. Fra de teoretisk overordnede kapitlene 1–3 til kapitlene 4–5 og 7 for eksempel. Likevel kunne man spørre seg om plasseringen av både kapittel 6 og 8. Kapittel 6 om nyere andrespråkteorier i syntaks hører egentlig hjemme som bakteppe for mye av det som diskuteres i de tidligere kapitlene (kapitlet annonseres flere ganger underveis). Kapittel 6 har også klare overlappinger innholdsmessig med kapittel 8 selv om dette siste kapitlet går langt bredere teoretisk enn det overordnet generative i størsteparten av de øvrige kapitlene. Disse spørsmålene om bokas struktur kunne også stilles ved at kapittel 7 om tilegnelsen av nominale kategorier vel så naturlig kunne følge direkte etter tilegnelsen av finittet i kapittel 5. Det er ellers velkomment at forholdet mellom andrespråkstilegnelse og tredjespråkstilegnelse vies plass i kapittel 7, selv om man her kanskje kunne ønske seg enda mer. Det dreier seg om til dels helt unge forskningsfelt (se Rothman et al. 2013). Og siden det her dreier seg om muligheten for å relatere spørsmål om språkstilegnelse og språklæring til tredjespråklæring både i det norske samfunnet og i den norske skole kunne dette danne utgangspunkt for ytterligere perspektivutvidelse for boka. Det er for øvrig påfallende at språklæring i klasserommet så og si ikke er nevnt med ett ord i løpet av bokas nesten 500 sider. Dette blant annet fordi det finnes mye oppdatert faglitteratur på feltet (se for eksempel Mackey & Gass 2005/2015), også innenfor det generative paradigmet som dominerer i boka som helhet (se Whong et al. 2013).

Valget av det generative paradigmet som bokas egentlige teoretiske rammeverk begrunnes klart og tydelig. Her kunne man tenke seg at det ligger en potensiell fare i å snevre inn leserkretsen til dem med sammenfallende teoretisk interesse og bakgrunnskunnskap. Det bør imidlertid ikke bli tilfellet. For lesere med annen teoretisk innretning og preferanse vil det nettopp være interessant å se både forskningsfokus, forskningsspørsmål og (graden av suksessrate i) forsknings svar innenfor konkurrerende rammeverk. Likevel kunne man på dette punktet ha ønsket seg ytterligere rettferdiggjøring. I bokas innledningskapittel refereres det for eksempel – med rette – til R. Ellis (1985). Etter publiseringen av *Norsk andrespråkssyntaks* foreligger det nå en helt nyrevidert utgave av Ellis sitt arbeid (R. Ellis 2015). I innledningen til den nye utgaven skriver Ellis:

Some areas I addressed in the first edition have since fallen out of favour. I have not included a separate chapter on learner strategies for example. [...] I also decided to omit dealing with linguistic universals and **Universal Grammar**. This is a more controversial decision and will be a disappointment to those who view SLA as a testing ground for theories of grammar. My decision was based partly on what I considered to be of relevance to the primary readers of this book – language teachers or students training to become teachers – and partly on my own conviction that purely linguistic theories, especially those that assume a separate language faculty, cannot provide an adequate account of how second languages are learned. SLA (= Second Language Acquisition), of course, does have a role to play in linguistics, but that would need a very different kind of book to this on. (R. Ellis 2015 : 1–2)

Å utelate kapitlet om UG i andreutgaven av boka (2015) er selvsagt Ellis sitt eget valg, men det gir muligens en indikasjon om statusen til teorien i dag.⁴ I nyutgivelsen av VanPatten, Williams (2015) er også UG-rammen bare en av mange konkurrerende rammeverk innenfor et felt som nå er blitt så stort at det nesten sprenges. Noe mer overraskende er det at *Norsk andrespråkssyntaks* ikke tar innover seg utvikling på feltet av psykologisk andrespråkforskning (Jegerski, VanPatten 2014). På dette feltet er flere av teoriene faktisk i utgangspunktet basert på generativ teori.⁵ Det ville derfor være naturlig at retninger som er eksperimentelle av natur og nettopp baserer seg på testing i kontrollerte settinger ble omtalt, og kanskje til og med satt opp mot funn i det mer rene

4. For en oppdatert statusrapport sett fra innsiden om generativ andrespråkforskning, også etter utgivelsen av *Norsk andrespråkssyntaks*, se Sprouse (2016).

5. For eksempel *M(odular) O(n-line) G(rowth and) U(se of) L(anguage)*-modellen til Truscott og Sharwood Smith og VanPattens egen teori om *Input Processing*. Se Jegerski, VanPatten 2014 : 1-19.

chomskyanske paradigmet fra *Norsk andrespråkssyntaks*. Disse kommentarene til tross, dette er en bok som bør leses av alle med interesse for både teoretiske og praktiske sider av tilegnelsen og innlæringen av norsk (og andre) andrespråk.

Bibliografi

- Benati, Alessandro G., Angelovska, Tanja 2016. *Second Language Acquisition. A theoretical introduction to real world applications*. London: Bloomsbury.
- Doughty, Catherine J., Long, Michael H. 2003. *The Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Blackwell Publishing Company.
- Ellis, Rod. 2008. *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod. 2015 (1985). *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Gass, Susan M., Mackey, Alison. 2012. *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Routledge.
- Gass, Susan M., Selinker, Larry. 2008 (1994). *Second Language Acquisition. An Introductory Course*. NY: Routledge.
- Herschensohn, Julia., Young-Scholten, Martha. 2013. *The Cambridge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Cambridge.
- Jegerski, Jill, VanPatten, Bill. 2014. *Research Methods in Second Language Psycholinguistics*. NY: Routledge.
- Long, Michael M., Doughty, Catherine J. 2009. *The Handbook of Language Teaching*. Oxford: Blackwell Publishing Company.
- Mackey, Alison, Gass, Susan M. 2015 (2005). *Second Language Research. Methodology and Design*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Macaro, Ernesto. 2010. *The Bloomsbury Companion to Second Language Acquisition*. London: Bloomsbury.
- Ortega, Lourdes. 2009. *Understanding Second Language Acquisition*. London: Routledge.
- Ritchie, William C., Bathia, Tej K. 2009. *The New Handbook of Second Language Acquisition*. Bingley: Emerald.
- Robinson, Peter, Ellis, Nick C. 2008. *Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition*. NY: Routledge.
- Rothman, Jason, Cabrelli Amaro, Jennifer, de Bot, Kees. 2013. Third language acquisition. In: Herschensohn, Julia, Young-Scholten, Martha. (eds.). *The*

- Cambridge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Cambridge. 372 – 393.
- Sprouse, Rex A. 2016. What are Generative Interlanguage Models Models of? In: Stringer, David et al. (eds.). *Proceedings of the 13th Generative Approaches to Second Language Acquisition (GASLA 2015)*. MA: Cascadilla Proceedings Project. 1-13.
- VanPatten, Bill, Williams, Jessica. 2015 (2007). *Theories in Second Language Acquisition*. London: Routledge.
- Whong, Melinda, Gil, Kook Hee, Marsden, Heather. 2013. *Universal Grammar and the Second Language Classroom*. Berlin: Springer.

Hans Petter Helland
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Universitetet i Oslo
Postboks 1003 Blindern
0315 Oslo
h.p.helland@ilos.uio.no